

Poznań, 8 czerwca 2019 r.

prof. zw. dr hab. Jerzy Bańcerowski
WSJO Poznań

OPINIA

o dorobku naukowym dra Tomasza Gacka w związku z postępowaniem habilitacyjnym w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo

Swoją opinię recenzent zaryzykuje rozpocząć od przypomnienia rzeczy całkiem oczywistej, a mianowicie, że języki wspólnot komunikatywnych z konieczności muszą nadążać za zmieniającą się rzeczywistością pozajęzykową. Oznacza to po prostu, że muszą odpowiednio dostosowywać do niej obrazy świata w tych językach kodowane, korygując je i zmieniając. Zmiany te mogą być powodowane czynnikami wewnątrzjęzykowymi, jak i zewnętrznymi, np. wpływem innych języków. Ujawniają się one w podsystemach danego języka, które ze swej strony wykazują różną podatność na te zmiany.

W systemie każdego języka, jego składowe podsystemy wykazują różny stopień otwartości/zamkniętości. Rozróżnienie to jest dość istotne, gdyż podsystemy bardziej otwarte, czyli mniej zamknięte, są bardziej podatne na zmiany niż podsystemy mniej otwarte, czyli bardziej zamknięte. W konsekwencji, podsystemy słownikowy (leksykalny) i syntaktyczny szybciej reagują na zmiany niż podsystemy fonetyczny i morfologiczny.

We wspólnotach językowych operują różne podwspólnoty. Wiele z nich posługuje się językami specjalistycznymi, czyli profesolektami, wśród których można z kolei wyróżnić odpowiednie techno- i scjentolekty.

Powyższe ogólnojęzykoznawcze rozważania powinny wskazywać na sposób podejścia recenzenta do zadania, jakie zostało przed nim postawione.

1. Sylwetka habilitanta

Dr Tomasz Gacek, tytuł magistra filologii orientalnej w zakresie iranistyki, uzyskał w 1999 r. na podstawie pracy napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Jadwigi Pstrusińskiej. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa uzyskał w roku 2003 na podstawie rozprawy pt. *Gyāg-Nāmag. A study of the geographical names in the Middle Persian Books*, napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Andrzeja Pisowicza.

W latach 1999-2006 pracował jako asystent w Zakładzie Iranistyki, a od 2006 roku został zatrudniony na stanowisku adiunkta w tymże zakładzie w Instytucie Orientalistyki.

Dwukrotnie partycypował w nagrodach rektora UJ:

w 2009 r. — Nagroda Zespołowa III stopnia w uznaniu szczególnych osiągnięć w pracy organizacyjnej oraz

w 2016 r. — Nagroda Zespołowa I stopnia za osiągnięcia naukowe.

Od 2005 r. jest członkiem *European Society for Central Asian Studies*, a od 2015 r. — jest członkiem Komisji Orientalistycznej Polskiej Akademii Nauk o/ Kraków.

Brał udział w pięciu konferencjach naukowych, występując z referatem, w czterech międzynarodowych oraz jednej krajowej.

Kandydat do stopnia naukowego doktora habilitowanego legitymuje się znacznym dorobkiem naukowym i dydaktycznym. Dorobek naukowy obejmuje 25 publikacji, w tym 3 przeddoktoratowe. Niektóre z tych publikacji ukazały się w czasopiśmie zagranicznych. Należy podkreślić, że po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nastąpił wydatny przyrost tak ilościowy, jak i jakościowy jego osiągnięć naukowych, co poniżej postaramy się przekonująco wykazać.

2. Ocena osiągnięcia naukowego

Osiągnięciem naukowym wskazanym przez habilitanta do oceny w związku z postępowaniem habilitacyjnym jest jednotomowa monografia pt. *Vocabulary related to the technological and scientific development of the 20th century in the Tajik language on the basis of the World Wide Web resources* (Kraków 2015, Księgarnia Akademicka). Publikacja poświęcona jest wybranej tadżyckiej terminologii naukowo-technicznej i składa się z dwu zasadniczych części: wprowadzającej i analitycznej.

Część pierwsza (str. 9-29) charakteryzuje badany materiał językowy w świetle kryteriów jego doboru, omawianych źródeł i zastosowanej metodologii. Uzyskujemy też informacje o wzajemnych relacjach między trzema wspólnotami etnolektalnymi, odzwierciedlonych odpowiednio w ich językach: perskim (fārsi), tadżyckim (toğiki) oraz perszczyźnie afgańskiej (darī). Następnie zostały określone skrótowo cele pracy, naszkicowano aktualny stan badań oraz poświęcono sporo uwagi problemom terminologicznym, jak i stosowanej transkrypcji i transliteracji.

Część druga (str. 31-97) przynosi szczegółową analizę 59 wybranych terminów naukowych i technicznych, występujących jako wyrazy bądź frazy.

Publikację dopełniają: konkluzje (str. 99-102), indeks alfabetyczny (str. 103-105), obszerna bibliografia (str. 107-132) oraz 19 schematów obrazujących budowę morfologiczno-syntaktyczną wybranych terminów.

W przekonaniu habilitanta, głównym celem jego rozprawy jest analiza reprezentatywnego zbioru przykładowych form należących do wybranej części współczesnego tadżyckiego słownictwa (por. str. 9). Szczegółowe przedstawienie tych celów ma miejsce w podrozdziale 1.6 (str. 21nn). Nakłada on jednak pewne ograniczenia na wybór materiału badawczego. Otóż interesuje go jedynie dwudziestowieczne słownictwo naukowe i techniczne, o ile są to formy nominalne

będące nazwami wynalazków bądź odkryć naukowych, dokonanych między rokiem 1901 a 2000. Co więcej, są to słowa zaczerpnięte jedynie z użycia w języku ogólnym, czyli z analizy wykluczono formy używane wyłącznie w tekstach specjalistycznych (por. str. 10). Ograniczenia takie niewątpliwie ułatwiają precyzyjne ustalenie pojawienia się danej formy w języku, gdyż większość nowych słów we współczesnych językach jest powiązanych z nauką i technologią (str. 11). Szkoda jednak, że w tym kontekście habilitant nie wspomniał o metodzie fotodokumentacyjnej autorstwa prof. Piotra Wierzchonia i jego propozycji nowej subdyscypliny zwanej lingwochronologizacją. Trzeba jednak pamiętać, że terminy używane w językach specjalistycznych mogą się różnić od swoich odpowiedników, tj. homofonicznych słów języka ogólnego, w aspekcie semantycznym i pragmatycznym.

Dyskusyjne wydaje się jednak stanowisko habilitanta, który twierdzi, że słowa związane z technologią są znacznie mniej zależne od kultury w porównaniu do innych podzbiorów słownictwa (str. 10). Postrzeganie relacji między technologią a kulturą zależy do tego, jak kulturę pojmujemy. Kultura technologiczna jest przecież częścią kultury. Niewystarczająca kultura technologiczna danej wspólnoty językowej może mieć dla niej niekorzystne skutki w przyszłości, najłagodniej rzecz ujmując. Słownictwo każdego języka, w tym naukowo-techniczne, nie rozwija się przecież poza kulturą wspólnoty językowej i jest integralną częścią zmieniającego się w czasie słownictwa tej wspólnoty.

Materiał językowy poddany analizie bazuje głównie na korpusie tekstów elektronicznych opublikowanych online w sieci Internet, co okazuje się szczególnie przydatną metodą doboru źródeł dla badań leksykograficznych oraz słowotwórczych (por. str. 12). Korzystanie z tej metody przez habilitanta do celów badanej przez niego leksyki należącej to tadżyckiego techno- i scjentolektu jest również uzasadnione stosunkowo niskimi kosztami internetowych publikacji w porównaniu w publikacjami drukowanymi. A to z kolei odgrywa znaczącą rolę dla rynku wydawniczego w krajach niezamożnych, do jakich zalicza się jeszcze Tadżykistan. Nie mniej jednak materiał internetowy uzupełniają też inne źródła, wśród których znalazły się: słowniki, publikacje naukowe, popularnonaukowe, techniczne i dydaktyczne (por. str. 12). Wymieniono też 10 źródeł leksykograficznych, które okazały się istotne dla prowadzonych badań.

Omawiając zastosowaną metodą badawczą, habilitant stwierdza, że punktem wyjścia dla jego dociekań było utworzenie listy znaczeń leksykalnych (lexical meanings). A następnie poszukiwanie dla niej tadżyckich ekwiwalentów (str. 13). Oparł się on przy tym na metodzie podobnej do tej, którą się posłużyli wcześniej Haspelmath i Tadmor (por. *Loanwords in the world's languages. A comparative handbook*, Berlin 2009) utrzymując, że ich lista znaczeń nie jest listą słów w jakimś języku (np. w angielskim), chociaż nawet jeśli jest przedstawiona w taki sposób (op. cit. str. 5). Nie wdając się tu w dłuższą polemikę, recenzent chciałby dać wyraz swym wątpliwościom, czy aby habilitant, powołując się na Haspermatha i Tadmora, rzeczywiście operuje znaczeniami leksykalnymi, jako obiektami wyjściowymi w swej analizie tadżyckiego techno- i scjentolektu. Wydaje się, że wychodzi on raczej od terminów angielskich, które jako znaki oznaczają (desygnują, denotują) i

przenoszą (signifikuja) odpowiednio wiązki znaczeń leksykalnych i gramatycznych. Te wiązki znaczeń można by rozumieć jako pojęcia, koncepty bądź też idee. Habilitant wspomina też o *lists of ideas* (str. 13). Jednak trzeba pamiętać, że *listy znaczeń*, *listy idei* i listy signifikujących te idee terminów, to trzy różne rodzaje bytów. Jednak te metodologiczne przekonania habilitanta nie wywierają negatywnego wpływu na jakość przeprowadzonych praktycznie analiz tadżyckiego materiału językowego. Stara się on bowiem w miarę możliwości ustalić precyzyjnie tadżyckie odpowiedniki angielskich terminów w postaci słów, grup wyrazowych lub wyrażeń peryfrastycznych. Następnie odpowiedniki te zostały zanalizowane słowotwórczo, składniowo i semantycznie. Co więcej, habilitant dokonuje też analizy etymologicznej. Natomiast w przypadku zapożyczeń usiłuje dociec, który język był pierwotnym źródłem, a które języki pośredniczyły w przejmowaniu danego terminu. Interesuje go też stopień fonologicznego i morfologicznego przystosowania zapożyczeń do systemu języka tadżyckiego. Świadom też jest różnicy między zapożyczeniem a code-switching (por. str. 14).

Ważnym przedsięwzięciem habilitanta jest porównywanie zapożyczonych form przez tadżycki z odpowiednimi formami występującymi w innych językach regionu, przede wszystkim w językach pokrewnych fārsi oraz darī. Dzięki takim porównaniom rozprawa habilitacyjna dra Gacka włącza się do badań typologiczno-zapożyczeniowych. Typologia zapożyczeń badałaby m. in. mechanizmy, procesy, tendencje, itp. oddziałujące w zbiorze zapożyczeń i ustalałaby odpowiednie typy, tzn. podzbiory zapożyczeń nierozróżnialnych ze względu na jakieś określone cechy. Zapożyczone formy mogą też być porównywane ze względu na stopień ich preferencji przez użytkowników języka. A z taką sytuacją mamy do czynienia, gdy obcemu terminowi odpowiada więcej niż jedna forma w języku-biorcy (str. 14).

Badając zapożyczenia w tadżyckim, habilitant czuje się zobligowany naświetlić sytuację komunikatywną persko(fārsi)-tadżycko(toğiki)-afgańską(darī), ponieważ jest przekonany, że rzutuje ona na tematykę jego pracy. Podkreśla bowiem fakt braku konsensusu odnośnie statusu tych 3 środków komunikacji międzyludzkiej, którymi posługują się odpowiednie wspólnoty, to znaczy czy są to odrębne języki, czy raczej dialekty. Habilitant uczciwie przyznaje, że nie jest w stanie rozwiązać tego językowo-dialektalnego dylematu w odniesieniu do tadżyckiego i używa również, w jego mniemaniu, neutralnych terminów: *idiom* i *etnolekt* w odniesieniu do wymienionych trzech środków komunikacji. Problem jednak w tym, że to terminologiczne zastępstwo niewiele daje, gdyż *idiom* i *etnolekt* nie czynią dyskusji jaśniejszą. Próba ujęcia tego problemu w świetle teorii wspólnot komunikatywnych i językowych autorstwa Ludwika Zabrockiego pozwoliłaby, jak sądzę, spojrzeć na ten problem w nieco innym świetle. Niewątpliwie mamy tu trzy główne wspólnoty komunikatywne, w ramach których funkcjonują różne podwspólnoty, w których z kolei zachodzą różnorakie procesy kształtujące ich diachroniczną dynamikę. Rozprzestrzenianie się zapożyczeń można by śledzić w różnych podwspólnotach danych wspólnot komunikatywnych, nie wszystkie z tych podwspólnot są jednakowo podatne na przyjmowanie zapożyczeń. Fascynującym byłoby zbadanie w jakim stopniu istnieje panirańska wspólnota komunikatywna i jakie procesy integrujące i dezintegrujące w niej operują.

Recenzent nie podziela jednak przekonania habilitanta, który uważa za *disheartening phenomenon* to, że język nie poddaje się jednoznaczному zdefiniowaniu, w konsekwencji czego, nie ma niekwestionowanej klasyfikacji języków świata. Sytuacja taka może wynikać ze stosowania nieadekwatnych metod opisu. Nie wiadomo jednak, czy język da się jednoznacznie zdefiniować, co nie powinno nas zniechęcać do jego badania. Nauka bada przecież obiekty, które nie są wystarczająco zdefiniowane. Podanie jednak takiej wyczerpującej definicji słownika oznaczałoby, że już dobrze go poznaliśmy, co raczej szybko nie nastąpi. Jeśli chodzi natomiast o klasyfikację języków, to wymaga ona rozłącznego ich pogrupowania, które nie wiadomo, czy jest osiągalne.

Jeśli dobrze rozumiem habilitanta, to z jego rozważań można wnosić, że tadżycka wspólnota komunikatywna jest systemem współistniejących, wzajemnie na siebie oddziałujących lektów. Takie stanowisko wydaje się jak najbardziej uzasadnione (por. str. 26n). Wspólnotę językową wyznacza zawsze w miarę jednolity środek komunikacji obsługujący całą taką wspólnotę. Jeżeli istnieje ponad dialektalny lekt, to można mówić o języku tadżyckim. Podobne pytanie musimy zadać, czy istnieje w miarę jednolity ogólny lekt, obsługujący całą irańską wspólnotę komunikatywną. Pytanie to recenzent musi pozostawić bez odpowiedzi ze względu na swoją niewystarczającą kompetencję. Habilitant utrzymuje, że różnice między tadżyckim a perskim nie są zbyt duże w fonologii, chociaż znaczące. Najważniejsze różnice dotyczą jednak morfologii czasownika. Wprawdzie podstawowe inwentarze czasów gramatycznych są podobne, to jednak tadżycki używa wielu form nieznanymi w perskim (*fārsi*), np. *continuous tenses* (str. 17n).

Materiał leksykalny przejmowany przez język tadżycki pochodzi nie tylko z języków pokrewnych, tzn. irańskich, ale również języków turkijskich, takich jak uzbecki, kirgiski i azerski, oraz z arabskiego, rosyjskiego, angielskiego, francuskiego i niemieckiego. Udział tych języków w tadżyckich zapożyczeniach jest dość zróżnicowany, co dobitnie pokazuje habilitant (por. str. 18nn). Szczególną rolę odgrywał tu język rosyjski, który był językiem dominującym. Należy podkreślić, że rosyjski w większym stopniu pełnił rolę języka pośredniczącego przekazywaniu zapożyczeń z innych języków, przede wszystkim z angielskiego, francuskiego i niemieckiego, niż pierwotnym, głównym źródłem tych zapożyczeń.

Habilitant wskazuje też na pewne trudności, które towarzyszą badaniom zapożyczeń i mogą zaciemnić rezultaty tych badań. Chodzi mianowicie o zmienianie kodu (*code-switching*), czyli mieszanie materiału z dwu lub więcej języków podczas tej samej konwersacji lub w tym samym tekście. Może więc powstać problem, czy obce słowo powinno być interpretowane jako przejaw zmiany kodu, czy też jako zapożyczenie (por. str. 21).

W podrozdziale 1.6 (str. 21nn) habilitant powraca do dyskusji nad celami swoich dociekań, by dokonać ich ponownego oglądu. Zwraca m. in. uwagę na ważny problem, jakim jest określenie proporcji między słownictwem rodzimym a zapożyczeniami w obszarze jego zainteresowań, tzn. w zakresie techno- i scjentolektu. Podkreśla przy tym, że zapożyczenie jakiegoś słowa jest najbardziej powszechną zmianą powodowaną kontaktem językowym i dodaje słusznie, że inne rodzaje zmian z tej samej przyczyny, np. zmiany strukturalne, jakimi są zapożyczenia

syntaktycznych lub morfologicznych struktur, zachodzą wówczas, gdy kontakt ten jest intensywniejszy, w szczególności w społeczeństwach bilingwalnych (str. 22).

Habibitant daje również wyraz swemu przekonaniu, że rezultaty jego pracy posłużą do wyciągania dalszych wniosków, w szczególności do określenia wielkości wpływu poszczególnych języków na słownictwo współczesnego tadżyckiego. Świadom jest jednak tego, że tendencje obserwowane w techno- i scjentolekcie nie muszą się odnosić do innych lektów (por. str. 22). Zwraca też uwagę na pewną dynamikę zapożyczeń, które mogą być zastępowane przez słowa rodzime lub inne zapożyczenia (str. 23).

Omawiając aktualny stan badań, habibitant podkreśla, że liczba publikacji poświęconych tadżyckiemu jest zdecydowana mniejsza, niż ma to miejsce w przypadku perskiego. Wymienia też szereg wartościowych opracowań dot. ogólnego opisu tadżyckiego, jego rozwoju oraz ostatnio publikowanych opisów gramatycznego systemu tego języka (str. 23). Zauważa jednak obiektywnie, że w ostatnich latach nie pojawiły się prace traktujące o słownictwie, które byłyby porównywalne z osiągniętymi przez niego rezultatami (str. 23).

W podrozdziale *Some terminological remarks* habibitant stara się uściślić szereg najważniejszych terminów, którymi posługuje się w pracy. Należą do nich: zapożyczenie, słowo obce, konstrukcje izafetowe, stabilne frazy izafetowe, język pośredniczący, etc. Dla czytelnika byłoby korzystniejsze, gdyby ten podrozdział pojawił się wcześniej w pierwszej części monografii. Zdanie *Loanword is a lexeme transferred from a donor language into a receiver language, and used in the latter as a word*, przytoczone za Haspermath i Tadmor 2009:13, jest co najmniej niefortunne, jeśli *leksem* pojmujemy jako obiekt abstrakcyjny (por. str. 24). Wprawdzie recenzent nie jest specjalistą od tadżyckiego, ale wydaje mu się, że *širqahva* 'coffee with milk' i *puropur* nie są złoženiami koordynatywnymi, lecz determinatywnymi (por. str. 24).

Zasady stosowania transkrypcji i transliteracji są dla recenzenta mało przejrzyste, chyba dlatego, że nie jest iranistą. Wydaje się, że transkrypcję habibitant rozumie jako reprezentację fonemiczną, a nie fonetyczną posługującą się symbolami IPA, które oznaczają głoski, czyli typy wymawieniowe i w ten sposób podają dość dokładną wymowę. Dlatego w Tabeli 1 (str. 27) i w Tabeli 2 (str. 28) należałoby umieścić również symbole IPA. Celowym byłoby również podanie inwentarza głosek (alofonów) i inwentarza fonemów języka tadżyckiego.

Termin *relation graphs* (str. 29) jest co najmniej dziwny, gdyż graf jest przecież reprezentacją odpowiedniej relacji i składa się z wierzchołków symbolizujących pewne obiekty i krawędzi (linii, strzałek) łączących te obiekty, które dana relacja wiąże.

W *drugiej części* pracy habibitant przystępuje do szczegółowej analizy materiału językowego. Jak już sygnalizowaliśmy powyżej, bazę wyjściową tej analizy tworzy 59 terminów, podanych w wersji angielskiej, zaczerpniętych z różnych dziedzin i należących do terminologii naukowo-technicznej. Terminom wyjściowym przyporządkowano następnie tadżyckie odpowiedniki, czyli po prostu odpowiednie terminy tadżyckie. Okazało się, że prawie każdy termin wyjściowy miał więcej niż jeden tadżycki odpowiednik. Tak więc można mówić o swego rodzaju

terminologicznym rozrzucie (dyspersji), jaki tworzyły podzbiory terminów tadżyckich dla odpowiednich terminów wyjściowych. Terminy wyjściowe można więc porównywać ze względu na wielkość translatywnego rozrzutu i badać jego semantyczne i pragmatyczne konsekwencje.

Habibant przebadął około 150 tadżyckich terminów o różnej strukturze i frekwencji występowania w analizowanych tekstach. Każdy termin poddał wielowymiarowemu oglądowi, uwzględniając jego etymologię, budowę słowotwórczą, częstość występowania i powinowactwo z terminami wielu innych języków. Chociaż liczba badanych terminów nie jest wystarczająco duża, by formułować rozstrzygające wnioski odnośnie współczesnego tadżyckiego słownictwa jako całości, to jednak habibant poczynił szereg ważnych obserwacji (por. str. 99nn). Dotyczą one m. in. procesów służących do wzbogacania zasobu leksykalnego. Do szczególnie produktywnych procesów należy zaliczyć *izafetyzację* i *zapożyczanie*, natomiast takie procesy słowotwórcze jak: kompozycja, afiksacja, petryfikacja zdań i clipping, są stosowane znacznie rzadziej. Zjawiskiem zasługującym również na uwagę są powtórne zapożyczenia (re-borrowings) z perskiego (por. np. tadż. *rojona* 'komputer', pers. *rāyāne*), co może świadczyć o tendencji do re-iranizacji tadżyckiego słownictwa (por. str. 102).

Konkludując pragnę stwierdzić, że oceniana powyżej monografia spełnia ustawowy wymóg znacznego wkładu autora w rozwój lingwistyki tadżyckiej, w szczególności tadżyckiej leksykologii.

3. Ocena pozostałego dorobku naukowego

Dotychczasowy dorobek dra T. Gacka jest tematycznie zróżnicowany i stosunkowo obszerny, sytuując się m. in. w takich dziedzinach jak:

- (i) leksykologia tadżycka;
- (ii) językoznawstwo konfrontatywne;
- (iii) lingwistyka kontaktowa;
- (iv) onomastyka średnioperska;
- (v) języki i literatury przedmuzułmańskiego Iranu;
- (vi) literatura porównawcza i
- (vii) odzwierciedlanie relacji międzyludzkich przez zjawiska językowe.

Dorobek ten obejmuje 20 publikacji oraz jedną w druku. Artykuły traktujące o leksyce tadżyckiej dotyczą tematyki innej niż ta będąca głównym przedmiotem badań w rozprawie habilitacyjnej. Blisko tej tematyki sytuuje się jednak artykuł *Computer terminology in the Tajik language* (2007) poświęcony porównaniu tadżyckich terminów informatycznych z odpowiednimi terminami w perskim i rosyjskim. Z konfrontatywnym ujęciem leksyki tadżyckiej i perskiej oraz fonologii, morfologii i składni mamy do czynienia w artykule *Some comments on a parallel text in Dari, Tojiki and Fārsi* (2015), w którym przeprowadzono analizę tłumaczenia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, dochodząc do wniosku, że w formalnych tekstach tych języków nie wykracza się poza wspólny zasób form gramatycznych i słownictwa. Świadczy to o znacznej językowej spójności irańskiej wspólnoty komunikatywnej. Analogiczne wnioski można wyciągnąć z analizy tadżyckich inskrypcji funkcjonujących w sferze publicznej, np. w ogłoszeniach, szyldach, napisach

okolicznościowych, itp., co habilitant opisał w cyklu artykułów pt. *Some remarks on the language of Modern Tajik public inscriptions* zapoczątkowanych w 2018 r. Problematyka lingwistyki kontaktowej dochodzi do głosu w artykule *Some remarks on the pronunciation of Russian loanwords in Tajik* (2012) i w innych artykułach.

Zainteresowania habilitanta średnioperską onomastyką znalazły odzwierciedlenie m. in. w artykułach *The Middle Iranian form Kurḏīg* (2007) oraz *Toponym Kabul w źródłach średnioperskich* (2010), w tym drugim dokonano analizy formy i znaczenia tegoż toponimu w perskich tekstach epoki przedmuzułmańskiej.

Na szczególną uwagę zasługują zainteresowania habilitanta językami i literaturami przedmuzułmańskiego Iranu. W artykule *Black and White: colour symbolism in Avesta* (2009) poddano analizie konotacje bieli i czerni w świętej księdze zaratustrian. Możliwym wpływem grafii średnioperskiej na współczesne pismo persko-arabskie poświęcony jest artykuł *On the possible preservation of some Middle Persian orthographical habits in the Arabic-New Persian Script* (2007-2008). Efektem zainteresowań translatologicznych habilitanta jest opublikowany w 2006 r. pierwszy kompletny przekład tekstu średnioperskiego z oryginału na język polski: *Księga czynów Ardaszyna syna Papaka*. Jest to jeden z zabytków literatury perskiej okresu przedmuzułmańskiego, czyli epoki średnioirańskiej (średnioperskiej).

Do kręgu literatury porównawczej należą publikacje poświęcone analogicznemu motywom, występującym w literaturze perskiej i literaturach innych odległych krajów. Przykładowo wymienimy tu artykuł: *Dante Alighieri's La Divine Commedia from the Euroasiatic perspective* (2003), który dotyczy wpływu eschatologii muzułmańskiej na Boską Komedię Dantego oraz przedislamskich perskich źródeł relewantnych tradycji muzułmańskich. Habilitanta interesuje tu kwestia czy analogiczne motywy można tłumaczyć wpływami, czy też chodzi tu o ogólnoludzkie uniwersalia. Wymienić należy jeszcze badania poświęcone problematyce aksjologicznej. Chodzi tu mianowicie o odzwierciedlanie relacji międzyludzkich w języku, o czym traktują następujące artykuły: *Human values expressed: an example of the application of linguistic analysis in the study of human values terminology in the Tajik language* (2016) oraz *The image of Arabs and the Arabic language in the contemporary Persian jokes* (2013).

Publikacje habilitanta, w każdej z wymienionych powyżej dziedzin, przynoszą więc wyniki ważne naukowo i poznawczo oraz świadczą o szerokich zainteresowaniach intelektualnych, odzwierciedlając jego istotną aktywność naukową w okresie po uzyskaniu stopnia doktora.

Rezultaty swoich badań naukowych przedstawiał dr T. Gacek na pięciu konferencjach w kraju i za granicą.

4. Działalność dydaktyczna

Zróżnicowanie oferty dydaktycznej habilitanta odzwierciedla się w prowadzonych przez niego zajęciach, które obejmują:

- (i) wykłady,
- (ii) seminarium licencjackie i
- (iii) praktyczne ćwiczenia językowe.

5. Konkluzja

Zapoznawszy się z monografią pt. *Vocabulary related to the technological and scientific development of the 20th century in the Tajik language on the basis of the World Wide Web resources* (Kraków 2015), wskazaną jako podstawa postępowania habilitacyjnego, a także uwzględnivszy inne prace naukowe z okresu podoktoratowego, pragnę stwierdzić, że jest to dorobek innowacyjny. metodologicznie zaawansowany, świadczący również o naukowej dojrzałości i samodzielności habilitanta. Jego rozległą wiedzę językoznawczą i filologiczną dopełnia działalność dydaktyczna i konferencyjna.

Zmierzając do konkluzji, pragnę stwierdzić, że moje krytyczne uwagi nie umniejszają wartości naukowej ocenianej rozprawy habilitacyjnej, która przynosi niewątpliwie nowe wyniki, uzyskane w trakcie żmudnych, dociekliwych badań, i które to wyniki, rzucając nowe światło na szereg zagadnień nie tylko językoznawstwa tadżyckiego, ale również lingwistyki iranistycznej, przyczyniają się do poszerzania naszej wiedzy w tym zakresie. Tak więc całościowy ogląd działalności akademickiej habilitanta uprawnia do stwierdzenia, że spełnia on całkowicie warunki określone ustawą z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (ze zmianami z dnia 18 marca 2011 r.).

Formułując konkluzję, pragnę wyrazić jednoznacznie pozytywną opinię w sprawie nadania drowi Tomaszowi Gackowi stopnia doktora habilitowanego *w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo* i przedkładam ją do dalszego procedowania komisji habilitacyjnej, a za jej pośrednictwem Radzie Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego.


Jerzy Bańcerowski

